

Γενική άποψη του ναού της Αγίας Βαρβάρας στον Κάμπο από βορειοδυτικά

Ναός αγίας Βαρβάρας κοινότητας Κάμπου

● Του Στυλιανού Περδίκη

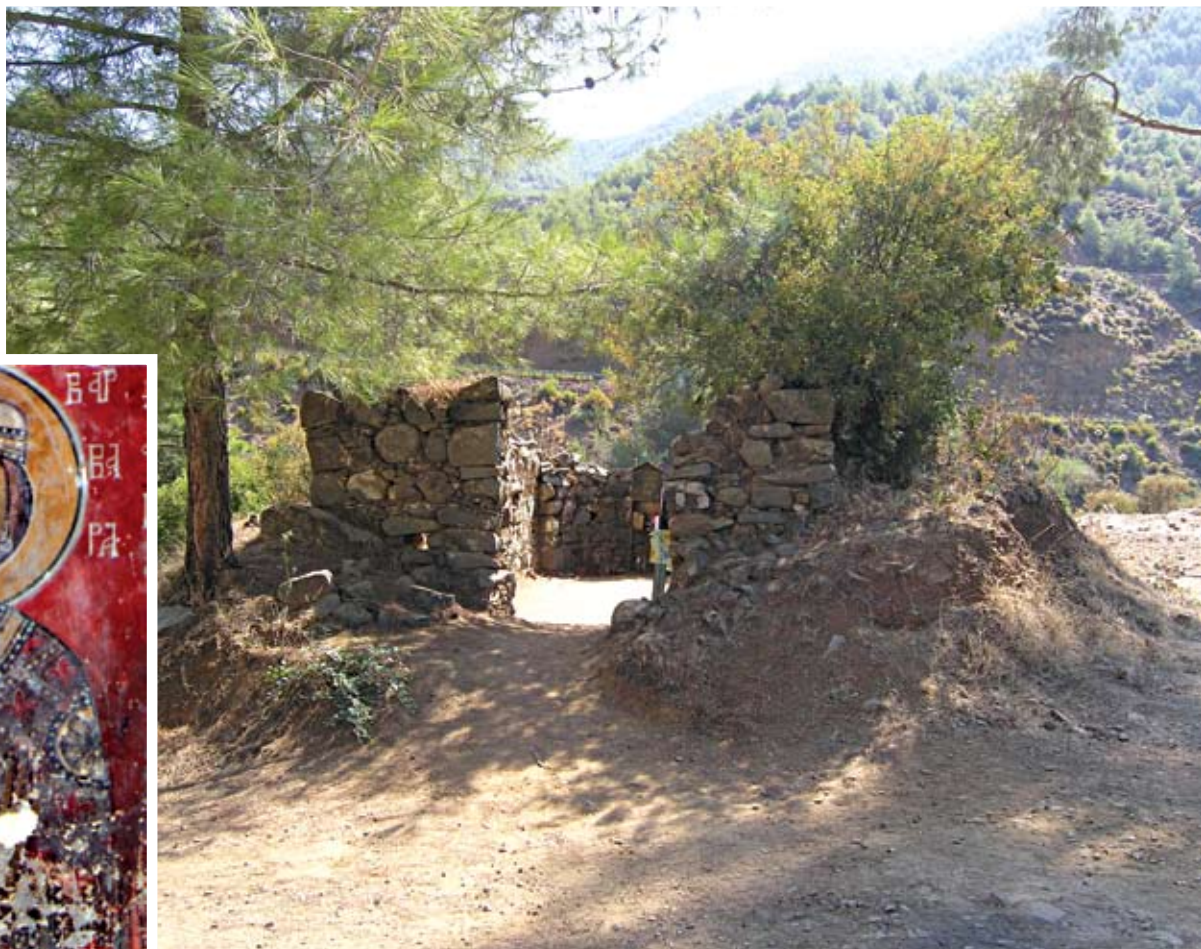
Διευθυντή Μουσείου Ιεράς Μονής Κύκκου

Η αγία Βαρβάρα είναι από τις πλέον γνωστές παρθενομάρτυρες της χριστιανισμής. Υπάρχουν διχογνωμίες ως προς την καταγωγή και τον χρόνο, που έζησε και μαρτύρησε. Επικρατέστερη είναι η άποψη ότι έζησε στη Νικομήδεια επί αυτοκράτορα Γαλέριου Μαξιμιανού (305 -311) και μαρτύρησε περί το 306. Ήταν μονο-

γενής θυγατέρα του πλούσιου εθνικού Διοσκόρου και ξεχώριζε για την ωραιότητα και τη μάρφωσή της. Παρά το ότι ανήκε στην ανώτερη κοινωνική τάξη της εποχής της, μυήθηκε στον χριστιανισμό. Όταν αυτό έγινε γνωστό, ο Διόσκορος εξοργίστηκε και, παρά την αγάπη, που έτρεφε γι' αυτή, διέταξε τον φρικτό βασανισμό της. Η Βαρβάρα με τίποτα δεν μετεπίθετο και στο τέλος απεκεφαλίσθη

Η Αγία Βαρβάρα τοιχογραφία 1280 από τον ναό της Παναγίας του Μουτουλλά

Ο ναός της Αγίας Βαρβάρας από δυτικά όπως ήταν το 2007

από τον ίδιο της τον πατέρα. Η μνήμη της τιμάται στις 4 Δεκεμβρίου.

Γύρω στα 10 χιλιόμετρα στα βορειοανατολικά της κοινότητας Κάμπου, μέσα στο δάσος, βρίσκεται ο παλαιός, ερειπωμένος ναός της Αγίας Βαρβάρας. Πριν την κατασκευή αμαξιτών δρόμων, μονοπάτι, που άρχιζε από το πλησίον χωριό Γαληνή, διερχόταν από τα νότια του ναού και κατευθυνόταν προς το χωριό Κάμπος και τη Μονή Κύκκου. Ο ναϊσκος απέχει από την παλαιά ασφαλτοστρωμένη οδό Ποταμού του Κάμπου – Κύκκου γύρω στα διακόσια μέτρα. Σήμερα τον συναντάμε παραπλεύρως, προς τα βόρεια της νέας οδού, που ενώνει την απομονωμένη περιοχή Τηλλυρίας με τον Ορκόντα – Λευκωσία και αποτελεί σταθμό ξεκούρασης για τους ταξιδιώτες και απόδοσης τιμής στην αγία Βαρβάρα.

Ο ναός βρίσκεται σε μικρό πλάτωμα, που δημιουργείται σε φυσικό άκρο στη συμβολή του αργακιού των Στρεμμάτων με τον Ποταμό του Κάμπου, ο οποίος έχει ροή νερού σχεδόν καθόλο το έτος. Στην περιοχή, εκτός της Αγίας Βαρβάρας, εντοπίζονται και άλλα αγιωνυμικά τοπωνύμια. Η βουνοκορφή στα νότια του

ναού φέρει την ονομασία «Μούτη της Αγίας Βαρβάρας», δυτικότερα βρίσκεται η τοποθεσία «Άγιος Μάμας», όπου και απαντάται ομώνυμη ερειπωμένη εκκλησία, και στα δυτικά η τοποθεσία «Άγιος Σπυρίδων». Τοπωνύμια, που παραπέμπουν στη θρησκευτική ευλάβεια ανθρώπων, που πιθανότατα ζούσαν και κινούνταν στην περιοχή σε άλλες εποχές. **Μάλλον περίξ του ναού της αγίας Βαρβάρας πρέπει να αναζητηθεί και ο ομώνυμος οικισμός, ο οποίος σημειώνεται ότι βρισκόταν στην περιοχή σε μεσαιωνικούς χάρτες της Κύπρου.** (Ortelius Abraham 1573, Hondius Jodocus 1606, Merian Matthaeus 1649, Dapper Olfert 1688). Πρόκειται μάλλον για οικισμό ορειβίων ανθρώπων, που κατά κύριο λόγο ασχολούνταν με τη γεωργία και την κτηνοτροφία.

Ο ναός της Αγίας Βαρβάρας είναι μικρός, μονόχωρος, με ανισομερείς διαστάσεις. Εσωτερικά ο βόρειος τοίχος έχει μήκος 580 εκ. και ο νότιος 567 εκ. Ο δυτικός τοίχος έχει διαστάσεις 270 εκ. και ο ανατολικός 254 εκ. Η αψίδα εξέχει στα ανατολικά και έχει χορδή 200 εκ. και βέλος 100 εκ. Ο ανατολικός τοίχος εσωτερικά, στα βόρεια της αψίδας

Εξωτερική νοτιοανατολική άποψη του ναού της Αγίας Βαρβάρας πριν την αποκατάσταση (2008)

έχει μήκος 20 εκ. και στα νότια 34 εκ. Στον βόρειο τοίχο και σε απόσταση 115 εκ. από τον ανατολικό τοίχο δημιουργείται τυφλή εσοχή με διαστάσεις 42 εκ. πλάτος, 34 εκ. ύψος και 45 εκ. βάθος, που χρησίμευε μάλλον σαν πρόθεση. Το πάχος των

τοιχών, που είναι θεμελιωμένοι πάνω στον φυσικό βράχο, κυμαίνεται γύρω στα 50 εκ. Οι τοίχοι είναι δομημένοι με ευτελή υλικά, τοπικούς λίθους, που αφθονούν στην περιοχή, οι οποίοι συγκρατούνται μεταξύ τους με απλή χωματόλασπη. Τα κενά μεταξύ των λίθων συμπληρώνονται με ιδιαίτερη επιμέλεια και πυκνότητα με χαλίκια από θρυμματισμένες πέτρες και κεραμικά από σπασμένα αγγεία και κεραμίδια. Το μέγιστο ύψος διάσωσης των τοίχων ανέρχεται γύρω στα 200 εκ. Η πρόσβαση στον ναό γίνεται από τη μοναδική είσοδο, πλάτους 120 εκ., που βρίσκεται στη δυτική πλευρά. Το τμήμα του τοίχου στα βόρεια της θύρας έχει μήκος 90 εκ. και το αντίστοιχο στα νότια 60 εκ. Στην κατάσταση διατήρησης, που είναι ο ναός, δεν είναι δυνατό να διευκρινιστεί η ύπαρξη η μή παραθύρων. Αδιευκρίνιστος είναι και ο τρόπος στέγασής του, αφού δεν διασώζονται στοιχεία, που να παραπέμπουν σ' αυτή. Δύο υποθέσεις μπορούν να γίνουν: ή ήταν καλυμμένος με δίρριχτη ξύλινη στέγη και επίπεδα αγκιστρωτά κεραμίδια, κάτι που συμβαίνει σε αρκετούς ναούς της ευρύτερης περιοχής, ή στεγα-

Εξωτερική νοτιοανατολική άποψη του ναού της Αγίας Βαρβάρας μετά την αποκατάσταση (2009)

ζόταν με χωμάτινο δώμα, το οποίο συγκρατούσαν ξύλινα δοκάρια και κλαδιά δέντρων.

Οι σχετικά πρόσφατες εργασίες οδοποιίας, που έγιναν στην περιοχή, αλλοίωσαν και τον περιβάλλοντα χώρο. Λίγα μέτρα βορειότερα του ναού χάραχτηκε χωματόδρομος, ο οποίος οδηγεί σε παρακείμενο εκδρομικό χώρο, που δημιούργησε το Τμήμα Δασών. Περιμετρικά του ναού τα χώματα ισοπεδώθηκαν με μηχανικά μέσα με αποτέλεσμα να υποστούν ζημιές τα θεμέλιά του, κυρίως στα ανατολικά και στα βόρεια. Ιδιαίτερα εκτενές πλάτωμα δημιουργήθηκε στα νότια. Ευτυχώς η χωμάτινη επίχωση διατηρήθηκε σε πλάτος γύρω στα δύο μέτρα στα εξωτερικά του νότιου τοίχου. Η τυχόν απομάκρυνσή της θα απειλούσε τον ναό με ολική κατάρρευση. Μέσα σ' αυτή εντοπίζεται πληθώρα κεραμεικής, κύρια αβαβούς αλλά και με στακτόχρωμο επίχρισμα ή υάλωση, που χρονικά μπορεί να επεκταθεί από την ύστερη αρχαιότητα μέχρι και τα χρόνια της οθωμανοκρατίας. Στοιχείο που παραπέμπει σε μακρόχρονη χρήση του χώρου και θα διευκρινιστεί καλύτερα με μια πιο ενδελεχή αρχαιολογική έρευνα.

Τα τελευταία χρόνια ο ιερέας της κοινότητας Κάμπου, οικονόμος Μιχαήλ Ιωάννου, σύστησε επιτροπή από ομοχώριους του για επανοικοδόμηση του ναού της μεγαλομάρτυρος Βαρβάρας. Μετά την συμπερίληψη της περιοχής στα όρια της νεοσύστατης Μητρόπολης Κύκκου και Τηλλυρίας το Μουσείο της Ιεράς Μονής Κύκκου, ως αρμόδιο επιστημονικό ίδρυμα, με τις ευλογίες του Πανιερωτάτου Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ. κ. Νικηφόρου, ανέλαβε τη συντήρηση και ανά-

Ο ναός της Αγίας Βαρβάρας από βορειοδυτικά

δειξη του μνημείου. Ο ναός φωτογραφήθηκε, αρχειοθετήθηκε και σε πρώτη φάση καθαρίστηκε από τους θάμνους, που ήταν φυτρωμένοι πάνω σ' αυτόν. Αποτυπώθηκε αρχιτεκτονικά από τον αρχιτέκτονα Διομήδη Μυριανθέα και έγιναν σχέδια για την οικοδόμηση νέου ξυλόστεγου ναού στα νότια του παλαιού. Τον Αύγουστο του τρέχοντος έτους ανετέθη στον εξειδικευμένο στις λιθοδομές Θεόδωρο Θεοδώρου η συντήρηση και αποκατάσταση των τοίχων του ναΐσκου, οι οποίοι πριν λίγα χρόνια δέχθηκαν βάνανση επίθεση σε μία απόπειρα καταδάφισής τους. Ενημερωτική πινακίδα με δίγλωσσο κατατοπιστικό κείμενο για το ευρύ κοινό θα τοποθετηθεί σύντομα από το Μουσείο Κύκκου.

Καθοριστική στη διάσωση και ανάδειξη του καθόλα ταπεινού ναΐσκου της Αγίας Βαρβάρας υπήρξε η συμβολή του Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ. κ. Νικηφόρου, ο οποίος με το ευρύ πνεύμα σκέψης, που διαθέτει, αντελήφθη τη σημασία και την αξία του ναΐσκου αυτού, που όσο άσημος και αν παρουσιάζεται για μας σήμερα, τόσο σημαντικός, αν όχι και καθοριστικός, υπήρξε για τους προγόνους μας στα δίσεκτα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Σε ένα τόπο ορεινό, δύσβατο και ιδιαίτερα φτωχό, όπως ήταν η περιοχή Τηλλυρίας, περιοχή που μαστιζόταν έντονα από το φαινόμενο του εξισλαμισμού – λινοβαμβακισμού, αυτοί οι ευτελείς ναοί από ακανόνιστους λίθους συνέβαλαν τα μέγιστα στη διατήρηση της ορθόδοξης χριστιανικής πίστης. Είναι αδιάψευστη μαρτυρία χριστιανικής πίστεως ή, όπως λέει και ο ποιητής, «φωνή πατρίδος». Ουκ εν τω μεγέθει το ευ! ■

Το εσωτερικό του ναού της Αγίας Βαρβάρας από δυτικά